

Teknologi, menneske, samfunn

Etter å ha arbeidet med dette kapitlet skal du:

- kjenne grunntrekkene i tre ulike teknologisyn (*teknologisk determinisme*, *teknologisk instrumentalisme* og *det relasjonelle synet*), og hva som skiller dem;
- forstå hva det betyr når vi sier at teknologier ikke er *nøytrale*, men at de har en *tosidighet*;
- forstå hvorfor teknologiers tosidighet ofte *utfordrer* både samfunnsstrukturer og hvordan vi som enkeltpersoner gjør ting;
- vite hva et *sosioteknisk nettverk* er, og hvorfor det *vanskeliggjør regulering* av teknologiens påvirkning på samfunnsstrukturen;
- forstå hvorfor det er vanskelig å bedømme morgendagens teknologier ut fra dagens normer.

13.1 Teknologiens tosidighet

ChatGPT: trussel eller mulighet?

På forsiden av Aftenposten den 4. februar 2023 kunne vi lese: «Kunstig intelligens vil forandre verden. Ingen vet hvordan». Bakgrunnen for denne dramatiske og noe truende tittelen var Open Als da ganske ferske samtaleprogram, ChatGPT. Chatboter og digitale assistenter er ikke noe nytt, men har vanligvis et begrenset tematisk område de kan svare overbevisende på. ChatGPT kunne, som nevnt i 12.3, allerede i sin første offentlige versjon komme opp med lange og troverdige (om enn ikke alltid riktige) svar på det aller meste det spørres om.

ChatGPT, en samtaletrøst versjon av den mer generelle språkmodellen GPT-3, er en *generativ kunstig intelligens*. Slike systemer – andre eksempler er Dall-E (bildegenerator), AIVA (musikkgenerator) og Lensa (portrettgenerator) – produserer innhold som kan oppleves som kreativt og som å være skapt av andre mennesker.

ChatGPT skapte en del furore da det ble gjort tilgjengelig i november 2022. Noen fryktet for eksempel at vi nå ikke lenger kan stole på at tekster som skrives, faktisk er skrevet av de som leverer teksten. Ved NTNU og andre universitet og høyskoler ble det for eksempel en særskilt frykt for at ChatGPT vil føre til utstrakt juksing på eksamener og innleveringer. Andre fokuserte på de mer positive mulighetene programmet åpner opp for, inkludert kronikken som forsiden på Aftenposten henviste til. Den hadde nemlig en langt mer oppmuntrende tone enn forsiden: «Fremtiden blir smartere (og ganske sikkert bedre)» (Pletten, 2023).